

ODLUKA O NEPRIHVATLJIVOSTI

Datum usvajanja: 7. jul 2022. godine

Slučaj br. 2019-02

Driton Hajdari i Teuta Bici-Hajdari

protiv

EULEX-a

Komisija za razmatranje ljudskih prava je na zasedanju 7. jula 2022. godine u sledećem sastavu:

Gđa Snježana BOKULIĆ, v.d. predsedavajući član
G. Alexander FASSIHI, član

Uz asistenciju:

G. Ronald HOOGHIEMSTRA, pravni službenik

Uzevši u razmatranje gore pomenutu žalbu, predstavljenu u skladu sa Zajedničkom Akcijom Saveta 2008/124/CFSP koja datira od 04. februara 2008. godine, EULEX-ovim Konceptom odgovornosti koji datira od 29. oktobra 2009. god. o osnivanju Komisije za razmatranje ljudskih prava i Pravilnika o radu Komisije prema poslednjim izmenama od 11. decembra 2019. godine

Nakon razmatranja, odlučila kao što sledi:

I. POSTUPAK PRED KOMISIJOM

1. Žalba u ovom slučaju je registrovana 18. oktobra 2019. godine.
2. 21. oktobra 2019. godine Komisija je putem pisma obavestila Šefa Misije ("ŠM") Misije vladavine prava Evropske Unije na Kosovu, EULEX Kosovo ("Misija") da je slučaj registrovan.
3. Dana 12. novembra 2019. godine, Komisija je zatražila od podnosioca žalbe da dostave dodatne informacije u vezi puštanja prvog podnosioca žalbe iz pritvora. U pogledu ovog puštanja, Komisija je takođe zatražila od podnosioca žalbe da potvrde da li žele da nastave sa žalbom. Podnosioci žalbe su 19. novembra potvrdili da je prvi podnosilac žalbe pušten iz pritvora i potvrdili svoju nameru da nastave sa procesuiranjem ove žalbe.

4. Dana 22. januara 2020. godine, Komisija je prosledila Izjavu o tvrdnjama i pitanjima Šefu Misije („ŠM“) Misije Evropske unije za vladavinu prava na Kosovu, EULEX Kosovo („Misija“) pozivajući Misiju da dostavi odgovore na pitanja najkasnije do 23. marta 2020. godine.
5. Dana 30. jula 2021. godine, ŠM je dostavio svoje odgovore i zapažanja povodom slučaja.
6. Dana 9. avgusta 2021. godine, pismo koje je ŠM dostavio prosleđeno je informisanja radi podnosiocima žalbe, kojima je dat rok da do 10. septembra 2021. godine podnesu bilo koje naknadne podneske kao odgovor na prosleđeno pismo.
7. Dana 10. septembra 2021. godine žalioци su dostavili svoj odgovor.

II. SASTAV KOMISIJE

8. Nakon ostavke jednog od spoljnih članova Komisije, ista će zasedati povodom ovog pitanja sa samo dva člana što je u skladu sa pravilom 14 Pravilnika o radu Komisije.

III. ČINJENICE

9. Žalioци su g. Driton Hajdari i njegova supruga gđa Teuta Bici-Hajdari, koji žive u Prištini. Gđa Bici-Hajdari je podnela žalbu kao ovlašćeni predstavnik u ime svog supruga g. Dritona Hajdarija, kao i u svoje ime.
10. Dana 17. decembra 2012. godine g. Driton Hajdari je osuđen od strane Okružnog suda u Prištini (P. br. 592/2011) za pokušaj teškog ubistva u saizvršilaštvu i osuđen na sedam godina zatvora. Dvojica sudija EULEX-a, od kojih jedan predsedavajući i jedan lokalni sudija su bili u Veću u krivičnom suđenju.
11. Dana 12. decembra 2013. godine, osuđujuću presudu g. Hajdariju potvrdio je Apelacioni sud (PAKR br. 102/2013) i njegova kazna je preinačena kako bi se uzeo u obzir period koji je proveo u pritvoru. Dvojica sudija EULEX-a, od kojih jedan predsedavajući i jedan lokalni sudija bili su u Veću Apelacionog suda.
12. Dana 3. septembra 2014. godine, Vrhovni sud je odbio kao neosnovan zahtev g. Hajdarija za zaštitu zakonitosti (Pml.Kzz. 98/2014). Veće Vrhovnog suda bilo je sastavljeno od dvoje EULEX-ovih sudija, od kojih je jedan bio predsedavajući i jedan lokalni sudija. Osuda i kazna g. Hajdarija su time postale pravosnažne.
13. U jednom trenutku 2015. godine, dok je g. Hajdari bio u pritvoru u KPZ Dubrava, dijagnostikovana mu je amiotrofična lateralna skleroza (ALS). Od tada je redovno bio hospitalizovan na lečenju u Univerzitetskom kliničkom centru Kosova (UKCK) u Prištini.
14. Nakon zahteva g. Hajdarija 6. juna 2017. godine upućenog Osnovnom sudu u Prištini za privremenu obustavu izvršenja kazne zatvora iz zdravstvenih razloga, predsednik Osnovnog suda u Prištini je zatražio da tim medicinskih stručnjaka iz Bolničke i Univerzitetske kliničke službe Kosova (BUKSK) pruži medicinsku ekspertizu. Dana 28. jula 2017. godine, izveštaj veštaka je potvrdio da g. Hajdari boluje od ALS-a, hronične progresivne bolesti za koju ne postoji lek. Lečenje se sastoji u ublažavanju simptoma. Veštačenjem je, između ostalog, konstatovano da „Zatvorski objekti nemaju adekvatne uslove za lečenje ovakvih slučajeva u stadijumima u kojima je bolest do sada uznapredovala, kao i u terminalnim stadijumima bolesti.“

15. Dana 3. avgusta 2017. godine, predsednik Osnovnog suda u Prištini (Odluka ED.br.1160/2014) odbio je zahtev za privremenu suspenziju izvršenja kazne.
16. Dana 18. decembra 2017. godine, žalinci su podneli zahtev Osnovnom sudu u Prištini za ranije oslobađanje g. Hajdarija; zahtev je odbijen 20. decembra 2017. godine (Presuda Kp.br.1445/2017).
17. Dana 4. januara 2018. godine, Odeljenje za zatvorsku zdravstvenu zaštitu Ministarstva zdravlja poslalo je pismo advokatu g. Hajdarija. U ovom pismu je, između ostalog, navedeno da Zatvorsko odeljenje za zdravstvenu zaštitu nema materijalne, profesionalne ili farmaceutske uslove kako bi obezbedilo lečenje g. Hajdarija.
18. Dana 21. februara 2018. godine, zaštitnik građana Republike Kosovo podneo je pravno mišljenje u svojstvu *amicus curiae* (prijatelja suda) Osnovnom sudu u Prištini povodom slučaja g. Hajdarija. Zaštitnik građana je zaključio sledeće,

„Nedostatak adekvatne medicinske nege kao i bilo koje druge osnovne nege u kombinaciji sa fizičkom patnjom predstavlja ponižavajuće postupanje što je predviđeno članom 3. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i krši sve međunarodne standarde za zaštitu ljudskih prava lica lišenih slobode. Dakle, dalje zadržavanje [Dritona Hajdarija] u uslovima i nezi kako je navedeno u izveštaju koji je podnelo zatvorsko zdravstveno odeljenje, predstavljalo bi kršenje člana 3. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i drugih međunarodnih gorepomenutih instrumenata o ljudskim pravima.“

19. Nakon toga, podnosioci žalbe su podneli novi zahtev predsedniku Osnovnog suda u Prištini za privremenu obustavu izvršenja kazne g. Hajdarija.
20. Dana 14. marta 2018. godine, predsednik Osnovnog suda u Prištini je usvojio zahtev i obustavio izvršenje kazne g. Hajdarija na period od pet (5) meseci, odnosno od 14. marta 2018. do 14. avgusta 2018. godine.
21. Nakon ove presude g. Hajdari je vraćen u porodičnu kuću radi dalje nege i lečenja.
22. Između 15. avgusta 2018. i 15. aprila 2019. godine, predsednik Osnovnog suda u Prištini odobrio je produžetak obustave izvršenja kazne g. Hajdarija i to u tri navrata, poslednje produženje je bilo do 15. jula 2019. godine.
23. Dana 10. jula 2019. godine, predsednik Osnovnog suda u Prištini (rešenje ED.br.155/2018) odbio je dodatno produženje izvršenja kazne g. Hajdarija. U rešenju predsednik je obrazložio, između ostalog, da je prema članu 94. st. 6 Zakona o izmenama i dopunama zakona br. 04/L-94 o izvršenju krivičnih sankcija, *„obustava izvršenja kazne neće trajati duže od minimalnog perioda potrebnog da se završi medicinski tretman ili lečenje.“*
24. Dana 20. jula 2019. ili približno tog datuma, nakon presude od 10. jula 2019. godine, g. Hajdari je uhapšen u svojoj porodičnoj kući i vraćen u Kazneno-popravni centar Dubrava. Očigledno, ubrzo nakon toga, g. Hajdari je prebačen u UKCK na lečenje.
25. Dana 26. jula 2019. godine, Bolničko-univerzitetska klinička služba Kosova (BUKSK) izdala je medicinski izveštaj u vezi sa statusom g. Hajdarija. U izveštaju BUKSK-a (ref.br.330/19) se, između ostalog, zaključuje da

„Zatvorsko okruženje nema uslova za dalje lečenje pacijenta Dritona Hajdarija u ovoj fazi pogoršanja bolesti i opšteg stanja pacijenta. Poželjna je porodična nega, a u slučaju respiratornog pogoršanja i opšteg stanja ponovo hospitalizacija, gde će pacijentu biti pružena respiratorna pomoć kiseonikom, kao i pomoć pri hranjenju nazogastričnom sondom.“

26. Dana 2. avgusta 2019. godine, podnosioci žalbe su podneli zahtev Sudskom Savetu Kosova (SSK) za uslovno puštanje g. Hajdarija za preostalo trajanje služenja kazne što je 19. septembra 2019. godine Veće za uslovno puštanje na slobodu SSK-a odbilo.
27. Dana 11. oktobra 2019. godine, žalisci su podneli zahtev za ponovno razmatranje ove odluke.
28. Dana 23. oktobra 2019. godine, Komisija za uslovno puštanje na slobodu SSK-a, odlučujući o ovom zahtevu za ponovno razmatranje, odobrila je zahtev za uslovni puštanje. Veće za uslovno puštanje naložilo je g. Hajdariju da 24. oktobra 2019. godine bude pušten na slobodu i da ostane pod nadzorom Kosovske službe za uslovno puštanje na slobodu do kraja kazne, odnosno do 20. juna 2021. godine.
29. Dana 15. novembra 2021. godine, mediji su objavili da je g. Hajdari preminuo 14. novembra 2021. godine.

IV. ŽALBA

30. Podnosioci žalbe tvrde da su članovi osoblja EULEX-a pratili situaciju g. Hajdarija u svim fazama njegovog pritvora i lečenja, i da su bili prisutni u svim sudskim postupcima pred Osnovnim sudom u vezi sa njegovim zahtevima za privremenu obustavu izvršenja njegove kazne i njegovim zahtevima za prevremeno puštanje na slobodu, kao i pred Većem za uslovni otpust Sudskog saveta Kosova u vezi sa njegovim zahtevima za uslovno puštanje na slobodu.
31. Podnosioci žalbe navode da su, zbog prirode slučaja velikog publiciteta i posebnog interesovanja EULEX-a za isti, kosovske vlasti bile sprečene i/ili pod pritiskom da se uzdrže od donošenja odgovarajućih i humanih odluka u vezi sa tretmanom i puštanjem na slobodu g. Hajdarija iz zatvora. Podnosioci žalbe tvrde da su ih zvaničnici Kosovske popravne službe i Sudskog saveta Kosova nezvanično obavestili da je, pošto je gospodin Hajdari procesuiran i osuđen od strane EULEX-a, EULEX taj koji je odgovoran za njegov slučaj, a kosovske vlasti ne mogu preduzimati bilo kakve radnje bez dozvole EULEX-a.
32. Po mišljenju podnosilaca žalbe, briga u porodičnoj kući je bila najbolje rešenje za g. Hajdarija, kao što je navedeno u medicinskom izveštaju Bolničke i Univerzitetske kliničke službe Kosova (BUKSK) od 26. jula 2019. Podnosioci žalbe navode da je negu u porodičnom domu sprečio EULEX zbog njihovog preteranog ili neprikladnog uticaja na relevantne kosovske vlasti u vezi sa ovim slučajem.
33. Podnosioci žalbe navode da su i g. Hajdari i njegova supruga, gđa. Bici-Hajdari, žrtve povrede njihovih osnovnih prava na zaštitu od nehumanog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja kao rezultat patnje i teškoća koje su im nanete. Podnosioci žalbe navode da je EULEX odgovoran za njihovu situaciju i maltretiranje koje je iz toga proisteklo.
34. Podnosioci žalbe navode kršenje Konvencije protiv mučenja i ostalih surovih, nehumanih ili ponižavajućih postupanja ili kažnjavanja (KPM) od strane EULEX-a, ne navodeći nikakve konkretne odredbe.

V. PODNESCI OD STRANE STRANAKA POVODOM PRIHVATLJIVOSTI

Šef Misije („ŠM“)

35. U svom podnesku, ŠM navodi da je EULEX postao svestan činjenice da je g. Driton Hajdari imao zdravstvenih problema u junu 2016. godine kada je, u skladu sa svojim mandatom da podrži Kosovsku popravnu službu (KPS) u postupanju sa visokoprofiliranim pritvorenicima, EULEX-ova popravna Jedinica (PJ) počela da prati njegovu pratnju do i nazad iz zdravstvenih ustanova van prostorija popravnih ustanova. Dok su nadgledali pratnju g. Hajdarija, posmatrači PJ su primetili da je njegovo zdravstveno stanje počelo da se pogoršava. Nisu se raspitivali kod nadležnih o detaljima njegovog zdravstvenog stanja, jer su ti podaci zaštićeni medicinskom poverljivošću, a Misija nije i nikada nije imala mandat da prati i savetuje zdravstvene ustanove. Kad god bi g. Hajdari i članovi njegove porodice došli u posetu, posmatrači iz PJ su saslušali njihovu zabrinutost i savetovali ih da koriste dostupne pravne lekove, kao što su traženje privremene obustave izvršenja kazne, podnošenje zahteva za uslovni otpust i podnošenje žalbe zaštitniku građana na Kosovu. Posmatrači iz PJ su takođe objasnili da su sve odluke o takvim pravnim lekovima bile u isključivoj nadležnosti relevantnih pravosudnih i zdravstvenih organa.
36. ŠM navodi da nakon 15. juna 2018. godine Misija EULEX nije imala nikakve izvršne uloge ili odgovornosti u odnosu na g. Hajdarija. Međutim, nastavila je da čini sve što je bilo moguće u okviru njenog ograničenog „ne-izvršnog“ mandata opisanog u nastavku, da promoviše ispunjavanje njegovih osnovnih prava. Od juna 2018. godine EULEX Kosovo ima mandat da nadgleda odabrane predmete i suđenja u kosovskom pravosudnom sistemu (zadatak koji sprovodi Jedinica za praćenje predmeta (JPP) u okviru Stuba za praćenje) i mandat da podrži više rukovodstvo KPS-a u smislu rukovodstva i principa upravljanja tako što će ih pratiti, nadgledati i savetovati, uključujući kontinuirano prisustvo EULEX-a u zatvorima i pritvorskim centrima.
37. ŠM ponavlja da je u praćenju gore navedenih postupaka, JPP samo posmatrala sednice. Članovima osoblja JPP pri EULEX-u u skladu sa mandatom i u skladu sa principima nadgledanja (nepriistrasnost, neutralnost, nemešanje) nije dozvoljeno da preduzimaju bilo kakve radnje, niti da intervenišu niti da daju bilo kakvu izjavu u bilo kom postupku, niti da utiču na bilo koju sudsku odluku.
38. U pogledu gore navedenog, Misija smatra da su navodi podnosioca žalbi a vezano za radnje i aktivnosti sprovedene pod nadzorom i savetodavnim mandatom EULEX-a od 2014. do 2019. godine, kada je Driton Hajdari pušten na slobodu, neprihvatljivi jer ni na koji način nisu povezani sa izvršnim mandatom EULEX-a. Navedene radnje sprovedene su u skladu sa mandatom Misije za praćenje i savetovanje, uz potpuno poštovanje principa nemešanja.

VI. PROCENA KOMISIJE

39. Nakon podnošenja žalbe i pre nego što je Komisija mogla da donese odluku, jedan od podnosioca žalbe, g. Driton Hajdari, je preminuo. Imajući u vidu okolnosti slučaja, i činjenicu da status drugog podnosioca žalbe nije narušen, Komisija je nastavila sa razmatranjem prihvatljivosti žalbe.
40. Što se tiče materijalnog prava, Komisija je ovlašćena da primenjuje instrumente ljudskih prava kao što je prikazano u Konceptu odgovornosti EULEX-a od 29. oktobra 2009.

godine o osnivanju Komisije za razmatranje ljudskih prava. Od posebnog značaja za rad Komisije su Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (EKLJP), Međunarodna povelja o građanskim i političkim pravima (MPGPP) i Konvencija protiv mučenja (KPM), koji propisuju minimalne standarde za zaštitu ljudskih prava koje treba da garantuju javne vlasti u svim demokratskim pravnim sistemima.

41. Pre razmatranja žalbe o njenoj osnovanosti, ipak, Komisija treba da odluči da li da nastavi razmatranje žalbe, uzevši u obzir kriterijume prihvatljivosti navedenih u Pravilu 29 u svom Pravilniku o radu. Jedan od kriterijuma je i taj da žalba mora da bude unutar nadležnosti Komisije.
42. U skladu sa pravilom 25, stav 1, Pravilnika o radu, Komisija može da ispita žalbe koje se odnose na navodna kršenja ljudskih prava od strane EULEX-a na Kosovu tokom sprovođenja svog izvršnog mandata. Uzevši u obzir koncept odgovornosti u OPLAN-u EULEX-a na Kosovu, Komisija neće razmatrati sudske postupke pred sudovima na Kosovu.
43. Komisija napominje da je predmet žalbe navodno mešanje Misije u donošenje odluka lokalnih vlasti tokom vršenja svog mandata nadgledanja.
44. Komisija smatra da, ukoliko se Misija u svojim aktivnostima praćenja upliće u aktivnosti i nadležnosti lokalnih vlasti na način koji se može protumačiti kao da Misija deluje na izvršni način, ove radnje (mešanje) mogu pasti unutar okvira pravne nadležnosti Komisije, pošto se tada Misija može smatrati da deluje na način koji je jednak vršenju izvršne vlasti.
45. Međutim, žalioци nisu dostavili dokaze da se navodno uplitanje ili mešanje dogodilo.
46. Samo praćenje kroz prisustvo u objektima KPS-a i u postupcima je očigledno van izvršnog mandata Misije. Praćenje slučaja može dovesti do toga da lokalne vlasti prilagode svoje ponašanje tako što će se postarati, u većoj meri nego što bi inače, da se pridržavaju relevantnog zakonodavstva i međunarodnih standarda. To je delom i svrha praćenja. Kada lokalne vlasti ne poštuju relevantno zakonodavstvo i međunarodne standarde, krivica se ne može preneti na posmatrača čija je uloga da identifikuju takve nedostatke. To i dalje važi kada predstavnici lokalnih vlasti, kako se tvrdi u ovom slučaju, mogu netačno da tvrde da je nadležnost u rukama Misija. Takva tvrdnja ne može, sama po sebi, dovesti do stvaranja izvršnog mandata i prenosa ovlašćenja na Misiju.
47. Komisija želi da izrazi svoju zabrinutost u vezi toga kako su lokalne vlasti postupale sa zdravstvenim stanjem g. Hajdarija. S tim u vezi, Komisija primećuje da bi, po mišljenju Zaštitnika građana Republike Kosovo, dalje zadržavanje Dritona Hajdarija u uslovima i nezi kako je navedeno u izveštaju koji je podnelo Odeljenje za zdravstvenu zaštitu, predstavljalo kršenje člana 3. Evropske konvencije o ljudskim pravima i drugih gore pomenutih međunarodnih instrumenata o ljudskim pravima. Imperativ je da se ovim problemima pozabave lokalne vlasti.
48. U svetlu gore navedenog, sledi da ova žalba ne spada u delokrug izvršnog mandata EULEX-a na Kosovu i, shodno tome, van nadležnosti Komisije, kao što je formulisano u pravilu 25 njenog Pravilnika o radu i OPLAN-u EULEX-a Kosovo.

IZ TIH RAZLOGA,

Komisija smatra jednoglasno da žalba ne spada u delokrug nadležnosti KRLJP-a u smislu pravila 29, I (d) njenog Pravilnika o radu.

ŽALBU PROGLAŠAVA NEPRIHVATLJIVOM.

U ime Komisije,

Snježana BOKULIĆ
v.d. predsedavajućeg člana

Alexander FASSIHI
Član